

Asia: VN/23860/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausunnonantajan lausunto

1. Jälkikäteistarkistusta koskevat ehdotukset / Förslag till justering i efterhand

Jälkikäteistarkastuksen omavastuu ei mielestämme ole perusteltua ainakaan näin aikaisessa vaiheessa hyvinvointialueiden toimintaa. Omavastuuta on ministeriön laskelmissa perusteltu alueiden taloussuunnitelmilla, jotka kääntyvät ylijäämäisiksi vuodesta 2025 lukien. Tällöin (=ylijäämäinen talous) omavastuuosuus toimisi säästöihin kannustavana tekijänä, sillä jälkikäteistarkastusta leikattaisiin vähemmän kuin 100 %. Todellisuudessa hyvinvointialueiden taloustilanne ei liene niin valoisa vuonna 2025 kuin taloussuunnitelmat ennakoivat. Tällöin jälkikäteistarkastuksen omavastuuosuus pahentaisi taloudellisia haasteita entisestään.

Rahoitusmalli on jo tällä hetkellä sellainen, että suurten hyvinvointialueiden tarvekertoimissa tapahtuvat muutokset (tilanne, jossa alueen tarvekerroin nousee) heikentävät muiden alueiden suhteellista asemaa. Omavastuuosuus entisestään heikentäisi taloussuunnittelun ennakointia.

Hyvinvointialueiden omavastuu vaikuttaa jo tällä hetkellä monella tavalla rahoituksen määrään: hv-indeksin laskenta ja palvelutarpeen kasvu. Omavastuu jälkikäteistarkastuksessa toisi taas yhden elementin, johon omavastuu sisältyy. Ymmärrämme täysin toiminnan tehostamisen tarpeen, johon omavastuu kannustaa. Silti omavastuun sisällyttäminen hyvin moneen elementtiin tuntuu jo liialliselta.

Pyydämme tarkentamaan, mikä on jälkikäteistarkastuksen yhteys siirtymätasauksiin. Huomioidaanko omavastuu ennen vai jälkeen siirtymätasauksen huomioimista?

2. Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa / Beaktande av ändringar i klientavgifterna i finansieringen

Asiakasmaksujen korotuksen vähentäminen rahoituksesta etukäteen käytännössä pakottaa hyvinvointialueet nostamaan maksuja asetuksessa määriteltyihin enimmäistasoihin. Kuten lainvalmistelun materiaalissa sanotaan, korottamatta jättäminen lisää alijäämää, joka puolestaan lisää rahoitusta. Sen varaan tietty hyvinvointialue ei kuitenkaan voi nojata, sillä rahoituksen kasvu

em. syyn takia ei kohdennu kuin pieneltä osin sille alueelle, joka on jättänyt korotuksen huomioimatta. Lisäksi lainvalmistelussa esitetty jälkikäteistarkastuksen omavastuu entisestään pienentää alueen saamaa rahoitusta, jos se jättää perimättä maksimaalisia asiakasmaksuja.

On huomioitava, että osa asiakasmaksuista / niiden korotuksista päätyy luottotappioiksi. Asiakasmaksun korotusta ei tämän takia tule kokonaisuudessaan vähentää valtion yleiskatteisesta rahoituksesta. Jos se vähennettäisiin kokonaisuudessaan, hyvinvointialueen rahoitus vähenisi enemmän kuin asiakasmaksuina saatavat tuotot.

Samoin on huomioitava, että jos jokin palvelu tulee maksuttomaksi tai lisätään osaksi maksukattoa, sillä on kyseisen palvelun kysyntää nostava vaikutus. Tällä on vaikutusta hyvinvointialueen kustannuksiin, joten se tulee huomioida valtion rahoitusta lisäävänä seikkana.

3. Pelastustoimen riskikertoimen tietopohjan tarkentaminen / Precisering av dataunderlaget för riskkoefficienten för räddningsväsendet

Tällä hetken pelastustoimen rahoitus (617/2021) muodostuu kolmesta osatekijästä, jossa riskitekijät määrittävät n. 30 % rahoituksen osuudesta. Muihin määräytymistekijöihin (asukasluku, asukastiheys) ei hyvinvointialue voi vaikuttaa. Uudessa valmisteilla olevassa toimintavalmiuden suunnitteluohjeessa ollaan muuttamassa riskitekijöiden muodostumisen kriteeristöjä (regressiomalli ja palveluiden kysynnän mukaan suhteessa 30/70 %), joka muuttaa oleellisesti riskiruutujen määrää ja niiden suhteita. Tämä voi virheellisesti ohjata siihen, että palveluita kannattaa lisätä kysyntää enemmän.

Keski-Pohjanmaalla esitetty muutos vähentää riskitekijöiden rahoitusta noin 30 %. Vastaavasti palvelutarve tai palveluiden järjestämisen veloitteet eivät ole muuttuneet yhtä paljon kuin tuleva uusi rahoitus. Noin 45 % tehtävistä sijoittuu riskialueille, joista hyvinvointialue (III ja IV riskialue) ei saa rahoitusta palveluiden tuottamiseen, mutta näiden alueiden palveluiden kysyntään ja tuottamiseen menee enemmän rahaa kuin tulee. Lisäksi palveluiden tarve ei kohdistu yhdelle riskiruudulle vaan on hajautunut koko hyvinvointialueen riskiruutuihin.

Tyypillisesti näille alueille kohdistuva palvelutarve sitoo merkittävästi resursseja niin ajallisesti kuin määrällisesti, joista muodostuu huomattava menoerä. Esitetty riskitekijöiden % - osuus ja sen perusteet tulee tarkastaa. Esimerkiksi III - riskialueet tulisi huomioida tarvepohjaisten palveluiden tuottamisessa, tai vaihtoehtona on, ettei palveluita tuoteta III- ja IV-riskialueille. Tähän liittyisi toinen kehittämissuositus, jossa III-riskialueilta poistetaan aikavaatimus (20 min) toimintavalmiuden suunnitteluohjeesta. Tällöin palvelutarve voitaisiin tuottaa muilla toimipisteillä, mitä tarvepohjainen rahoitus tukee. Yksinkertaisesti: jos palveluiden järjestämiseen ei kohdenneta rahoitusta, ei palveluiden saatavuuden arviointia tule arvioida eikä myöskään hyvinvointialueella ole veloitteita järjestää palveluita.

Toinen näkökulma riskikertoimen huomioimisessa on aluehallintoviranomaisen valvonta ja heidän määräyksensä palveluiden saatavuuden ja järjestämisen varmistamiseksi. AVI antaa korjauskehotuksia ja tulkintoja palveluiden järjestämistä jopa uhkasakkojen avulla. Aluehallintoviranomaisen korjausmääräyksen mukana tulee valtion kohdentaa korjaava lisärahoitus niiden palveluiden tuottamiseen sille tasolle, jonka valvova viranomainen velvoittaa.

Uuden toimintavalmiuden rahoituksen laskentamalli ei tue eikä kannusta ennaltaehkäisemään onnettomuuksia, kuten pelastuslain 379/2011 2§ 1 mom. velvoittaa hyvinvointialueen

pelastustoimea. Toimintavalmiuden suunnitteluohje ja siitä muodostuvat riskiruudut kannustavat palveluiden tuottajia pikemminkin lisäämään palveluiden kysyntää, jonka avulla saadaan palveluiden tuottamiseen enemmän rahaa. Tämä vaikuttavuusperusteinen rahoitus osana riskikerrointa tulee huomioida tai muuttaa uudessa rahoitusperusteessa tai toimintavalmiuden suunnitteluohjeen perusteissa.

Lopuksi tuomme esille, että riskikertoimen mukainen rahoitus ei huomio kausi- tai aikasidonnaisia väestönkeskittymiä, jotka lisäävät ajoittain palveluiden kysyntää.

Saarela Helinä
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue